

گفتگوی حامد زارع با

سید حسین نصر

آفاق حکمت در سپهر سنت

سرشناسه: نصر، حسین، ۱۳۱۲، مصاحبه شونده
عنوان و نام پدیدآور: آفاق حکمت در سیهر سنت: گفتگوی حامد زارع با سید حسین نصر/ حامد زارع.
مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۳۵۹ ص: مصور.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۱۴۸-۲
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: نمایه.
عنوان دیگر: گفتگوی حامد زارع با سید حسین نصر.
موضوع: نصر، حسین، ۱۳۱۲، مصاحبه‌ها
موضوع: فلسفه اسلامی
موضوع: سنت و سنت‌گرایی
موضوع: فلسفه - ایران
شناسه افزوده: زارع، حامد، ۱۳۶۳، مصاحبه‌گر
رده‌بندی کنگره: BBR ۱۴۸۶/۵/۱۷ ۱۳۹۳
رده‌بندی دیویی: ۱۸۹/۱
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۶۴۴۰۴۱

انتشارات قنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۱۱، تلفن ۶۶۴۰۸۶۴۰

ویرایش، آماده‌سازی و امور فنی:

تحریریه انتشارات قنوس

آفاق حکمت در سپهر سنت

گفتگوی حامد زارع با سید حسین نصر

چاپ اول

۱۶۵۰ نسخه

زمستان ۱۳۹۳

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۲۷۸ - ۱۴۸ - ۲

ISBN: 978 - 600 - 278 - 148 - 2

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۱۷۰۰۰ تومان

فهرست

مقدمه	۹
درباره سید حسین نصر	۱۳
پیشگفتار	۱۷

فصل اول: فلسفه اسلامی و حکمت سنت‌گرایانه

فلسفه در تمدن اسلامی	۲۳
فلسفه‌ستیزی در تمدن اسلامی	۴۷
تصوف و عرفان در تمدن اسلامی	۶۳
هنر در تمدن اسلامی	۸۱
تفسیرشناسی قرآن	۱۰۱
امام‌شناسی شیعی	۱۲۱
دفاع از سنت‌گرایی	۱۳۱
درباره کثرت‌گرایی دینی	۱۴۷

فصل دوم: جریان فلسفه در ایران معاصر

فیلسوفان ایرانی و فلسفه غربی	۱۶۵
------------------------------	-----

تأسیس انجمن شاهنشاهی فلسفه ۱۸۵

علامه طباطبایی و فلسفه اسلامی ۱۹۷

هانری کربن و فلسفه شیعی ۲۰۷

فصل سوم: مسئولیت‌ها و اقدامات در رژیم سابق

بست‌های سیاسی و علمی ۲۱۹

اجرای طرح‌های فرهنگی، هنری و دانشگاهی ۲۳۹

فصل چهارم: اسلام و غرب

گفتگوی تمدن‌ها و برخورد تمدن‌ها ۲۵۷

روشنفکری دینی ۲۷۵

فصل پنجم: دانش، دین و سیاست در جمهوری اسلامی

امکان تکوین علوم اسلامی ۲۹۷

اندیشه سیاسی سنتی ۳۰۵

پیوست

شکوی الغریب ۳۱۳

نمایه ۳۴۳

مقدمه

نخستین باری که صدای سید حسین نصر را شنیدم در موقعیتی سرشار از تواضع بود و اینک پس از پنج سال مکالمه، مصاحبه و مباحثه مداوم با او هنوز همین تواضع است که به مثابه نخستین امر مرتبط با پرفسور نصر به ذهنم متبادر می شود؛ تواضعی که در طی بیش از بیست ساعت گفتگوی تلفنی، دو مرتبه ویرایش کتبی و نظارت نهایی بر متن کتابی که پیش رو دارید متجلی است. این که فیلسوفی هشتادساله برای انجام دادن سلسله گفتگوهای مداوم و انتقادی با روزنامه نگاری سی ساله جدیت و همت به خرج می دهد، نشان از مقام ادب و تواضع نزد سید حسین نصر دارد. البته باید اعتراف کنم که راقم این سطور در مقام مصاحبه کننده و پرسشگر، اگرچه تحت تأثیر این خصلت قرار گرفته، سعی کرده تا تحت سیطره آن قرار نگیرد. شاهد مدعا آن که این مجموعه آکنده از پرسش هایی صریح، چالش برانگیز و انتقادی است که بدون تعارف باید گفت بدیلی در گفتگوهای پیشین با پرفسور نصر ندارد. همین صراحت پرسشگر باعث شده که پاسخ دهنده نیز رویه ای متفاوت در پیش بگیرد و وارد موضوعاتی شود که تا پیش از آن به آن ها نپرداخته است. مهم ترین نمونه های این موضوعات را می توان در پاسخ های روشن نصر به پرسش هایی انتقادی در مورد جایگاه و نقشش در سیاست عمومی عصر پهلوی و همچنین اعتقاد و موقعیتش در عرصه فعالیت های صوفیانه شاهد مثال آورد. البته

سعی شده است این الگوی نقادانه در طراحی همه پرسش‌ها رعایت شود تا پاسخ‌ها نیز از صراحت کافی برخوردار باشند.

به نظر می‌رسد نوزده گفتگویی که پیش رو دارید، مدخل فهم مناسبی برای آشنایی با اندیشمندی باشد که نقشی انکارنشدنی در تعلیم، تبیین و ترویج تفکر اسلامی و فرهنگ ایرانی در دنیای معاصر دارد. خوشبختانه، گسترده‌ی موضوعات و تعدد مباحثی که پرفسور نصر در طول بیش از پنجاه سال زندگی علمی خویش به آن‌ها پرداخته است، موجب تنوع و تکثر مطالب این مجموعه گفتگو نیز شده است. به همین سبب مخاطب این کتاب می‌تواند نه تنها با نظر نصر در مورد فلسفه کلاسیک، اندیشه اسلامی، فلسفه غربی، تفکر عرفانی، تصوف، قرآن‌شناسی، تشیع دوازده‌امامی، هنر دینی، پلورالیسم مذهبی، سنت‌گرایی، تاریخ فلسفه معاصر، تاریخ اندیشه دینی، اندیشه سیاسی، کنش سیاسی، امر فرهنگی، روشنفکری، روابط تمدنی و علم دینی آشنا شود، بلکه می‌تواند به صورت بسیار خلاصه و در عین حال منسجم با حوزه‌های فکری و مسائل نظری پیش‌گفته آشنایی مقدماتی پیدا کند.

اگر این مهم حاصل آید و این آشنایی به دست دهد، کتابی را که در دست دارید باید به مثابه‌ی شناسنامه فکری پرفسور نصر و همچنین راهنمای برای توضیح منش و شخصیت او در ورود به امور گوناگون فکری، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ارزیابی کرد. به نظر می‌رسد جای خالی چنین شناسنامه و راهنمای نه تنها درباره نصر، بلکه در مورد دیگر اندیشمندان معاصر ایرانی نظیر رضا داوری اردکانی و سید جواد طباطبایی نیز احساس می‌شود. راقم این سطور امیدوار است که این کتاب بتواند تا حدودی خلأ یادشده را در مورد پرفسور نصر پر کند و گام‌های بعدی در مسیر شناسایی دیگر اندیشمندان ایرانی نیز در قالب گفتگوهای تفصیلی به سرعت برداشته شود.

اما کتاب حاضر مجموعه نوزده گفتگو با سید حسین نصر است که در پنج سال اخیر (از رمضان ۱۴۳۰ تا رمضان ۱۴۳۵ هجری قمری) انجام شده است. از این میان نه گفتگو برای نخستین بار است که منتشر می‌شود و ده گفتگو پیش از این در مجله مهرنامه منتشر شده است. شایان ذکر است که «هنر در تمدن اسلامی»، «تفسیرشناسی قرآن»، «امام‌شناسی شیعی»، «تأسیس انجمن شاهنشاهی فلسفه»، «هانری کربن و فلسفه شیعی»، «اجرای طرح‌های فرهنگی، هنری و دانشگاهی»، «روشنفکری دینی»، «امکان تکوین علوم اسلامی» و «اندیشه سیاسی سنتی» برای نخستین بار است که منتشر می‌شوند. اما پیش از این «فلسفه در تمدن اسلامی» در شماره ششم (آبان

۱۳۸۹)، «فلسفه‌ستیزی در تمدن اسلامی» در شماره نهم (اسفند ۱۳۸۹)، «تصوف و عرفان در تمدن اسلامی» در شماره چهاردهم (مرداد ۱۳۹۰)، «دفاع از سنت‌گرایی» در شماره یازدهم (اردیبهشت ۱۳۹۰)، «درباره کثرت‌گرایی دینی» در شماره بیست و یکم (اردیبهشت ۱۳۹۱)، «فیلسوفان ایرانی و فلسفه غربی» در شماره بیستم (نوروز ۱۳۹۱)، «علامه طباطبایی و فلسفه اسلامی» در شماره یازدهم (اردیبهشت ۱۳۹۰)، «پست‌های سیاسی و علمی» در شماره بیست و سوم (تیر ۱۳۹۱)، «گفتگوی تمدن‌ها و برخورد تمدن‌ها» در شماره بیست و پنجم (مهر ۱۳۹۱) و «شکوی الغریب» در شماره سی‌ام مهرنامه (مرداد ۱۳۹۲) منتشر شده است.

البته باید این نکته را تذکر دهم که همه نوزده گفتگوی این مجموعه، از جمله ده گفتگویی که پیش از این منتشر شده، مورد بازبینی موشکافانه و ویراستاری چندباره پرفسور نصر قرار گرفته و در این میان مطالب و مباحث متعددی به گفتگوها افزوده شده است. تا جایی که خواننده نکته‌بین و حتی ظاهرین این تفاوت را در مقایسه صورت و محتوای ده گفتگویی که مرتبه نخست در مجله مهرنامه منتشر شده است با نسخه مکتوب آن‌ها در این مجموعه درمی‌یابد. از این حیث می‌توان کتاب حاضر را مجموعه‌ای نوپدید دانست که ذیل سر فصل‌هایی با عنوان «فلسفه اسلامی و حکمت سنت‌گرایانه»، «جریان فلسفه در ایران معاصر»، «مسئولیت‌ها و اقدامات در رژیم سابق»، «اسلام و غرب» و «دانش، دین و سیاست در جمهوری اسلامی» در مورد موضوعات و مباحث مختلف با سید حسین نصر گفتگو کرده است.

بر خود لازم می‌دانم از سعه صدر، دقت نظر و حوصله پرفسور نصر در به سامان رسیدن این مجموعه تشکر و قدردانی کنم. بدون تردید تجربه همکاری با این فیلسوف پرآوازه و بهره بردن از دانایی، نظم، تدبیر و ادب او در پنج سال اخیر برای من تجربه‌ای معرفت‌آمیز و فرصتی مسئله‌آموز بود. امیدوارم همان‌گونه که نام و کار سید حسین نصر در حافظه فرهنگی و خاطره تاریخی سرزمین عزیز ایران ماندگار شده است، قدر حضور او در بالاترین سطوح علمی و فلسفی جهان معاصر نیز توسط نخبگان سیاسی و اجتماعی ایران معاصر درک شود و ارج گذاشته شود. در پایان این نکته را نیز بگویم که سپاسگزار شکیبایی و همراهی همسرم مریم کامیاب هستم.

حامد زارع

تهران، مهر ۱۳۹۲